

Jakub a jeho pán od Milana Kundery

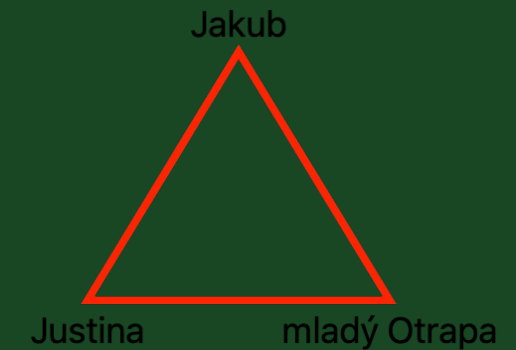
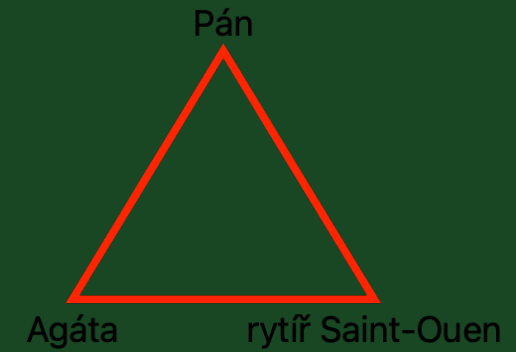
Jan Peňás, 539697, jaro 2024

Jakub a jeho pán: Pocta Diderotovi

- jedná se o poslední Kunderovo dramatické dílo
- dramatický text tvoří (asi) v roce 1971, první inscenace probíhá v roce 1975 v Činoherním studiu v Ústí nad Labem
 - inscenace se oficiálně režírována jménem Evald Schorm, režisér a Kunderův přítel
 - dramaturgie může proběhnout nejen díky nezakázanému jménu, ale i zdánlivé adaptaci povoleného díla Denise Diderota
- ve francouzská verze se stane základem pro další inscenace
 - „*Sám jsem viděl slušné představení v Paříži, vynikající v Záhřebu, téměř geniální v Ženevě, katastrofální v Bruselu.*“
 - český překlad francouzské verze vychází v roce 1992
- Kundera opět využívá téma milostných vztahů, polyfonické vyprávění a variuje původní Diderotův román *Jakub Fatalista*

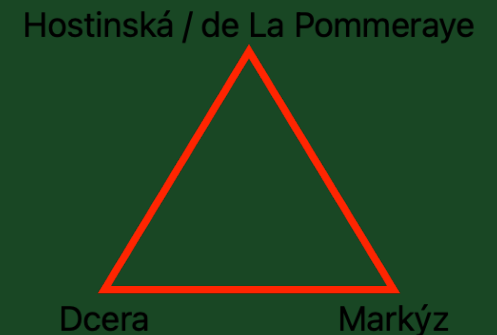
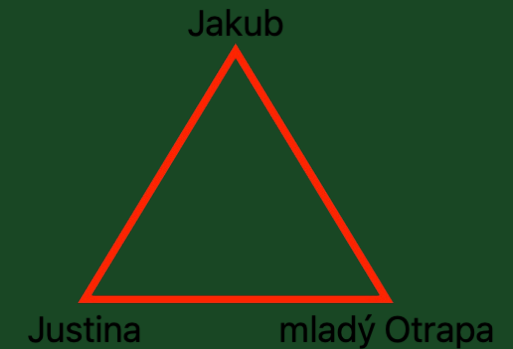
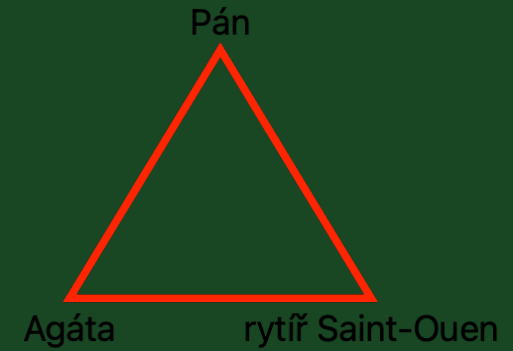
Děj

- 1. dějství
 - Jakubova ztráta panictví - Jakubova zrada Otrapy
 - Pánův ztroskotaný (ne)románek – rytířova zrada Pána

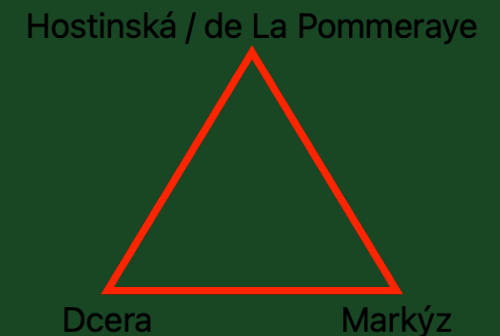
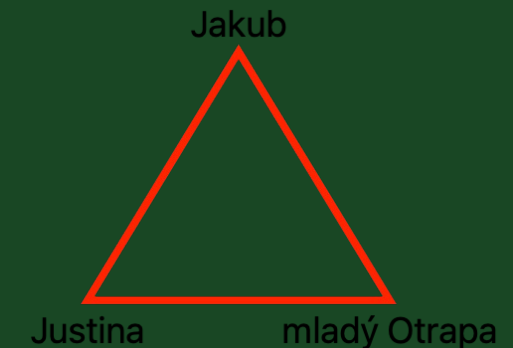
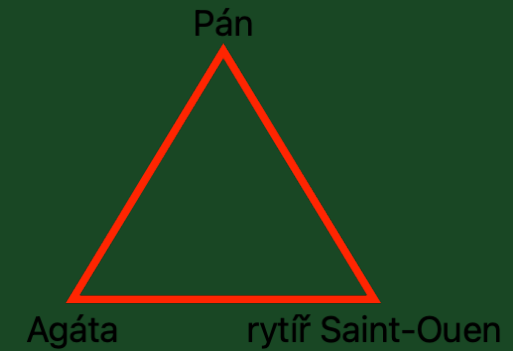
Děj

- 1. dějství
 - Jakubova ztráta panictví - Jakubova zrada Otrapy
 - Pánův ztroskotaný (ne)románek – rytířova zrada Pána
- 2. dějství
 - epizodické vyprávění Hostinské
 - msta paní de La Pommeraye

Děj

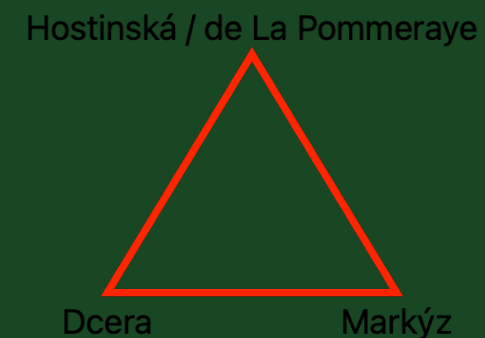
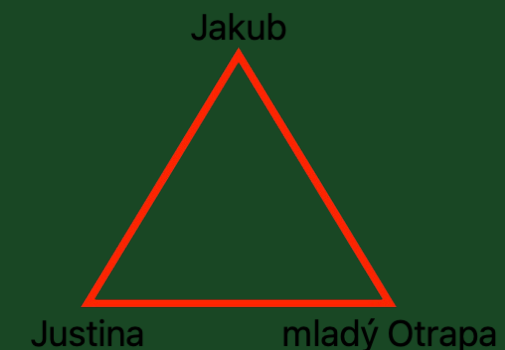
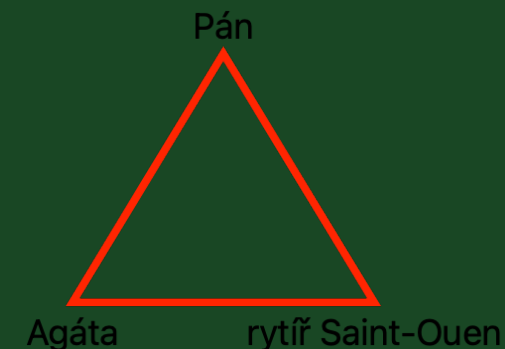
- 1. dějství
 - Jakubova ztráta panictví - Jakubova zrada Otrapy
 - Pánův ztroskotaný (ne)románek – rytířova zrada Pána
- 2. dějství
 - epizodické vyprávění Hostinské
 - msta paní de La Pommeraye
- 3. dějství
 - dovyprávění Pánova romáнку
 - vražda rytíře – uvěznění a osvobození Jakuba mladým Otrapou

Děj

Cesta

- 1. dějství
 - Jakubova ztráta panictví - Jakubova zrada Otrapy
 - Pánův ztroskotaný (ne)románek – rytířova zrada Pána
- 2. dějství
 - epizodické vyprávění Hostinské
 - msta paní de La Pommeraye
- 3. dějství
 - dovyprávění Pánova romáнку
 - vražda rytíře – uvěznění a osvobození Jakuba mladý Otrapou

Technika variace

„...je to moje vlastní hra, moje vlastní ‚variace na Diderota‘, nebo, protože byla počata v obdivu, moje ‚pocta Diderotovi‘. Tato ‚variace-pocta‘ je mnohonásobné setkání: setkání dvou spisovatelů, ale i dvou století. A též setkání románu a divadla. [...] Napsal jsem tedy nejen ‚poctu Diderotovi‘, ale též ‚poctu románu‘, snaže se dát své komedii tu formální svobodu, kterou Diderot-romanopisec objevil a Diderot-autor divadelních her nikdy nepoznal.“

(Kundera, *Jakub a jeho pán*, s. 18-19)

Technika variace

- kvůli formě variace je Kundera nucen se vypořádat s atypickým vypravěčem Diderotova románu
 - narativním adresátem není čtenář, ale divák
 - Diderotův vypravěč oslovuje narativního adresáta
- postavy tak překračují hranici mezi rámcovým příběhem (cesta Jakuba a jeho pána) a jejich vlastními vyprávěním (vzpomínky)
 - Jakub se několikrát obrací k divákům inscenace
 - vystupují z vlastní role v jejich vzpomínce do rámcového příběhu
 - postavy ze vzpomínek interagují s postavami v rámcovém příběhu
 - Jakub dokonce vstupuje do cizího příběhu a mění ho dle svého

PÁN (*Saint-Ouenovi*): Dobrá. (*Vystupuje na vyvýšenou část jeviště*) A ty zase vyřid jim, že mě k oltáři nikdy nedostanou! A Agátě řekni, že se mnou musí napříště zacházet mnohem něžněji, jestli si mě chce uchovat. Nemám chuť utrácet čas a peníze, které bych u jiné dámy použil mnohem účelněji!

Saint-Ouen vyslechne Pánův vzkaz, ukloní se a zase se vzdaluje směrem k Agátě.

JAKUB: Výborně, pane! Tak vás mám rád! Vy jste byl jednou v životě opravdu statečný?

PÁN (*na vyvýšené ploše jeviště, Jakobovi*): Taky se mi to někdy stane. Přerušil jsem své návštěvy.

(*tamtéž, s. 36-37*)

Technika variace

- technika variace se nachází i ve vnější, významové struktuře divadelní hry
 - Kundera z románu vybírá takové příběhy, aby byly variací na jedno téma, tedy milostných trojúhelníků
- vzniká tak vlastně dvojí variace – variace na Diderotův román, ale i jeho vnější události
- pomocí polyfonního vyprávění tuto významovou složku ještě podtrhuje
 - vzpomínky jednotlivých postav probíhají simultánně s rámcovým příběhem či s jinou vzpomínkou
 - vyprávění Hostinské přímo nesouvisí s rámcovým příběhem, ale je další variací

Fikční povaha postav

- postavy vypravěčů si jsou vědomy své fikčnosti
- z eskapád jejich osudů obžalovávají „to“, *jak je psáno nahoře*, a „toho“, *kdo je napsal tady dole*
 - pracují s determinací Boha, Osudu, Diderotova-romanopisce, i Kunderových-přepisovače
- nakonec své stěžování směřují tomu *blbci, co je tady dole přepsal*
- kromě komediálního efektu tato metoda (opět) variuje existenciální motiv z Kunderových předešlých děl
 - postavy se už nesnaží ukrást Osudu taktovku, jsou totiž předurčeny přepisovačem, není možno uniknout

PÁN: Kvůli jednomu pitomému představení mám chodit pěšky. Pán, co nám vymyslí, nám přece předepsal koně!

JAKUB: To je tak, když člověk tvoří příliš mnoho pánů.

PÁN: Přemýšlím vůbec často o tom, jak jsme napsáni, Jakube. Jsme vůbec dobře napsáni?

JAKUB: Kde, pane? Tam nahoře?

PÁN: Tam nahoře bylo psáno, že nás dva napíše někdo tady dole, a já přemýšlím o tom, jak nás ten dole vlastně napsal. Měl vůbec nadání?

JAKUB: Kdyby neměl nadání, tak by snad nepsal.

PÁN: Cože?

JAKUB: Že kdyby neměl nadání, tak by nepsal.

PÁN (*se strašlivě zasměje*): Teď jsi se odhalil, že jsi pouhý sluha. Ty si myslíš, že ti, co píšou, mají nadání? A co ten mladý básník, který jednoho dne přišel za naším společným pánem?

(*tamtéž*, s. 59-60)

Fikční povaha postav

- postavy vypravěčů si jsou vědomy své fikčnosti
- z eskapád jejich osudů obžalovávají „to“, *jak je psáno nahoře*, a „toho“, *kdo je napsal tady dole*
 - pracují s determinací Boha, Osudu, Diderotova-romanopisce, i Kundery-přepisovače
- nakonec své stěžování směřují tomu *blbci, co je tady dole přepsal*
- kromě komediálního efektu tato metoda (opět) variuje existenciální motiv z Kunderových předešlých děl
 - postavy se už nesnaží ukrást Osudu taktovku, jsou totiž předurčeny přepisovačem, není možno uniknout

PÁN: A vůbec, kde máme naše koně?

JAKUB: Nechte si už ty hloupé otázky, pane.

PÁN: Takovýhle nesmysl! Jako by francouzský šlechtic chodil snad někdy po Francii pěšky! Kdo nás to vlastně přepisoval, Jakube?

JAKUB: Nějaký blbec, pane. Ale když už nás přepsal, tak si nic nepomůžeme.

PÁN: Ať zhynou všichni přepisovači. Ať jsou nabodnuti na kůl a pomalu opékáni. Ať jsou vymiškováni a jsou jim uřezány uši! Bolí mě nohy!

JAKUB: Pane, ti, co přepisují, nebývají opékáni, a všichni jim věří.

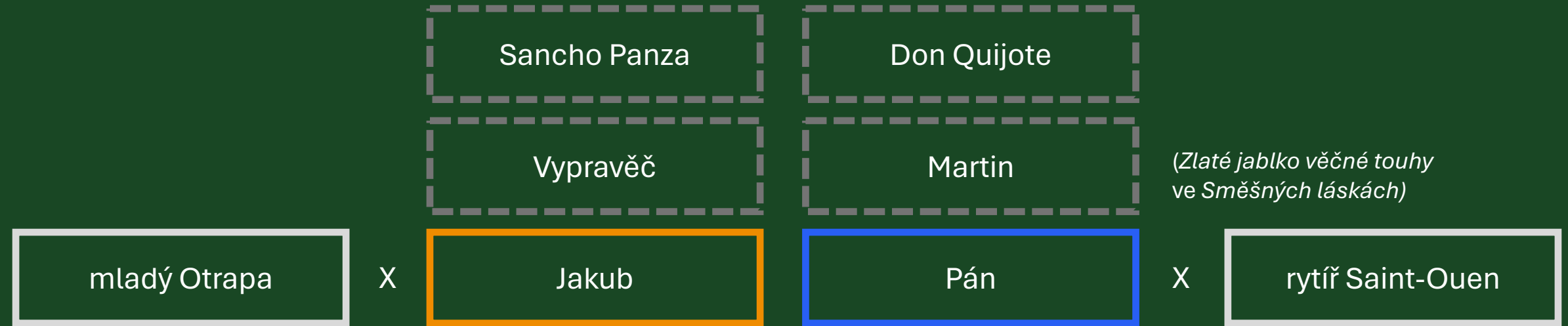
PÁN: Ty myslíš, že budou věřit tomu, kdo nás přepsal? Že se ani nepodívají do knížky, jací jsme doopravdy?

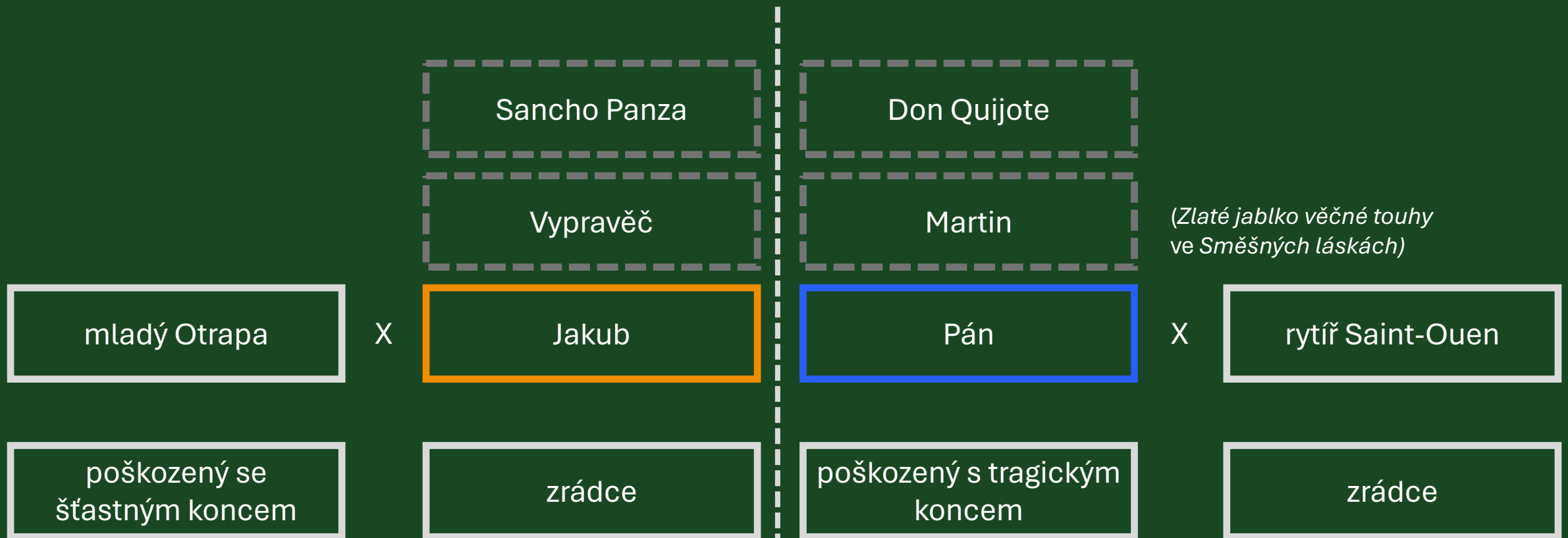
JAKUB: Pane, přepisují se jiné věci než my dva. Všichni, co se kdy na světě přihodilo, bylo již stokrát přepsáno, a nikoho ani nenapadne se podívat, jak to doopravdy bylo. Lidé byli už tolikrát přepsáni, že ani nevědí, co jsou.

PÁN: Děsíš mě. Nakonec tam (*gesto do publika*) uvěří, že jsme neměli ani na koně a šli jsme svým příběhem jako nějakí chodci?

JAKUB (*gesto do publika*): Ti? Ti uvěří jiným nesmyslům.

(*tamtéž*, s. 109-110)

JAKUB: „Zdá se mi, že se naše příběhy nějak podivně podobají.“
(1. děj, 5. vstup)

Zdroje

KUNDERA, Milan. *Jakub a jeho pán: pocta Denisi Diderotovi o třech jednáních*. Vydání třetí. V Brně: Atlantis, 2020. ISBN 978-80-7108-376-4.

PILAŘ, Martin, Klárka KUDLOVÁ a Veronika KOŠNAROVÁ. Milan Kundera. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2023-09-18 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1265&hl=Milan+Kundera>

JANOUEK, Pavel a ČORNEJ, Petr (ed.). *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1583-9.

FUJAKOVÁ, Miroslava. Variácia ako kompozičný princíp Milan Kundera: Jakub a jeho pán (Pocta Denisovi Diderotovi). *Česká literatura*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000, **48**(4), 408-419. ISSN 0009-0468.